

ผลการใช้โปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตาม

หลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักศึกษาครู

An Effect of Teacher Spirit Strengthening Program Based on Buddhist Psychology for Student Teachers

ภริมา วินิธาสถิตกุล

Pharima Winithasathikul

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: salakung@windowlive.com

Received April 10, 2020; Revised April 10, 2020; Accepted May 24, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอผลการใช้โปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาครู การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพขยายผลวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน โดยใช้การสุ่มอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดระดับจิตวิญญาณความเป็นครู แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกส่วนตัว และโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู ออกแบบการทดลองเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นเวลา 3 วัน และ ระยะที่ 2 เป็นเวลา 1 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ผลการใช้โปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู มี 12 หน่วย ได้แก่ 1) มีสติตระหนักรู้ความจริง 2) ครูต้องเข้าใจหลักของภาวณา 3) ยินดีกับผู้อื่นเสมอ 4) เข้าใจสังขารของชีวิต 5) ครูต้องมีภาวะผู้นำ 6) ครูต้องเข้าใจและเข้าถึงงานในหน้าที่ครู 7) วางเฉยกับเรื่องที่ควรวางเฉย (ถูกเบกขา) 8) ครูต้องมีจิตสำนึกในผลกระทกระทำของตนต่อส่วนรวม 9) ครูมีความกรุณาเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอ 10) ครูต้องระลึกว่าทุกการกระทำของเราส่งผลต่อคนอื่นเสมอ 11) ครูต้องมีความอดทน และ 12) ครูต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้

นำวิธีคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: โปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู; หลักพุทธจิตวิทยา; นักศึกษาคณะ

ABSTRACT

Objectives of the study included 1) to study teacher spirit strengthening concepts and Buddhist Psychology principles; and 3) to propose an effect of the Teacher Spirit Strengthening Program based on Buddhist Psychology for student teachers. It was a mixed method using a qualitative research to expand a quantitative research. A sample of the study included 60 first year student teachers divided into two groups of experiment and control with 30 students each. Tools of data collection comprised a measurement of teacher spirit, observation, personal record and Teacher Spirit Strengthening Program based on Buddhist Psychology for student teachers by designing experiments into two periods: the first period of three days and second period of 1 month. For analyzing quantitative data statistics including t-test and two – way repeated measures ANOVA was employed, and a content analysis was used for analyzing qualitative data.

Results of the study were as follows:

1. Teacher spirit strengthening concepts and Buddhist Psychology principles included the teacher spirit strengthening process based on 4 virtues for lay people and 4 principles of service, and 2 aspects of measurement including belief and behavior. Moreover, 7 qualities of a good friend and 4 sublime states of mind were designed as the attributes indicating the teacher spirit of student teachers.

2. An effect of the Teacher Spirit Strengthening Program based on Buddhist Psychology for student teachers comprised 12 units, namely, 1) being aware of the truth, 2) understanding the principles of development, 3) always being happy with others, 4) understanding the truth of life, 5) having leadership, 6) understanding and accessing work on duty, 7) being indifferent to matters that should be ignored, 8) being aware of the consequences of their actions towards the public, 9) always sympathizing with others, 10) knowing how actions affect others, 11) having patience, and 12) being responsible for duty. These indicated that the point of student teachers of the experimental group was higher than before an experiment and higher than that of a control group at the statistical significance of .05, and the result of qualitative data analysis also supported the

quantitative data showing that the participants took ways of thinking and practice for self-development based Buddhist Psychology for strengthening their potential in working and daily life.

Keywords: Teacher Spirit Strengthening Program; Buddhist Psychology; Student Teachers

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 52 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับประสานให้สถาบันที่หน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง

การผลิตครูเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างครูให้มีคุณภาพเหมาะสมแก่การเป็นวิชาชีพชั้นสูง จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนสาขาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ที่จะต้องผลิตครูที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ข้างต้น สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) กำหนดนโยบายสำหรับ งานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2559 กำหนดในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ในข้อ 5 สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีจิตวิญญาณของความเป็นครู การเป็นครูมืออาชีพ และยึดมั่นในจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ครูจึงต้องเป็นบุคคลที่ถึงพร้อมด้วยความดีงาม ครูที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้ มีความรู้ดี สอนดี ความประพฤติดี รับผิดชอบหน้าที่ดี มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ที่สำคัญที่สุด ครูที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่ฝึกฝนและพัฒนาได้ โดยมีศรัทธา ความมุ่งมั่น และความรักในอาชีพครู ลักษณะของครูที่ดีทางพุทธศาสนาคือ ครูต้องมีลักษณะของกัลยาณมิตร 7 คือ มิตรแท้ เพื่อนแท้ เพื่อนตาย เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเพื่อนอย่างจริงใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดี ๆ ให้กันด้วยความจริงใจ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2542) คุณสมบัติของกัลยาณมิตร 1) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม 2) ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย 3) ภาวนียโย น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ 4) วตฺตา จ ฐัจฺจพฺพตฺตํให้ไ้ผล ฐัจฺจกฺขีจฺจให้เข้าใจ ฐัจฺจว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนฺกุขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา

ซักถามคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว 5) คมกริรณจ กถ์ กตดา แถลงเรื่อง ล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และ 7) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532)

ครูเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณและนำวิญญาณไปสู่คุณธรรมชั้นสูง ครูคือผู้นำทางจิตวิญญาณ ปทานุกรมอินเดียใช้เป็นภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า “Spiritual guide guide” (พุทธทาสภิกขุ, 2529) อาชีพครูเป็นอาชีพที่อยู่ในกลุ่มของบุคคลที่สำคัญในสังคมเพราะครูเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่ที่จะเปลี่ยนแปลงโลกด้วยพลังแห่งระลอกคลื่นระลอกแล้วระลอกเล่าอย่างต่อเนื่อง ดังคติพจน์ของศ.ดร. สารีข บัวศรี (2549) ที่ฝากไว้ให้นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ได้ตระหนักความว่า “ขอให้นิสิตนักศึกษาทุกคนมีความรู้ประดุจนักปราชญ์ และมีความประพฤติประดุจผู้ทรงศีล”

การเรียนรู้และการฝึกตนพัฒนาตนสู่การเป็นครูที่ดีนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ภายใต้สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง ความเจริญสมัยนี้ทำให้เด็ก ๆ ไม่เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์เสียแล้ว (พุทธทาสภิกขุ, 2553) ผู้ที่ไม่มีความเข้มแข็งภายในจิตใจที่เรียกว่าผู้ที่ขาดจิตวิญญาณ ย่อมเป็นผู้ที่ถูกสิ่งแวดล้อมชักจูงไปให้ทางเสื่อมได้ง่าย ปัจจุบันในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ทุกคนต้องเร่งพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ต้องปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ แต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่เป็นไปไม่ได้ที่จะพัฒนานิสิต/นักศึกษาครูให้เป็นผู้มีจิตวิญญาณ คุณลักษณะของครูที่พึงพัฒนาควรเป็นไปในลักษณะที่ว่า “รู้ดี สอนดี มีวิสัยทัศน์ เจนจัดฝึกฝนศิษย์ ดวงจิตใฝ่คุณธรรม งามเลิศล้ำด้วยจรรยา มีศรัทธาความเป็นครู ดำรงอยู่ด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา” (ยนต์ ชุ่มจิต, 2542) จึงเป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่สอนนิสิต/นักศึกษาครูต้องพัฒนาและส่งเสริมให้พวกเขาเป็นครูที่มีความรู้ ความสามารถ ควบคู่กับการมีจิตใจที่รักในวิชาชีพครู และมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู โดยการจัดประสบการณ์ให้เกิดการเรียนรู้สามารถทำได้หลากหลายแนวทางทั้งนี้อรรถวิช จารึกจาริต และประณต ฉิมเค้า (2557) ได้กำหนดประเภทการเรียนรู้ออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ การเรียนรู้สังกับ (Concept Learning) การเรียนรู้ทักษะ (Skill Learning) การเรียนรู้เจตคติ (Attitude Learning) และการเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving Learning) ซึ่งคล้ายคลึงกับ นิติพล ภูตะโชติ (2556) ที่กำหนดรูปแบบการเรียนรู้ไว้ 3 ลักษณะได้แก่การเรียนรู้จากการท่องจำ เรียนรู้ด้านความคิด และเรียนรู้ด้านทักษะ แต่ในการสร้างเสริมระดับจิตวิญญาณมิใช่เพียงการจดจำได้ หรือเพียงบอกได้ว่าครูที่ดีมีลักษณะอย่างไร หากแต่การเป็นผู้มีจิตวิญญาณต่างหากที่จะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของครูอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยจึงสร้างนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้สร้างเสริมจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูโดยการบูรณาการระหว่างพุทธธรรมและหลักการทางจิตวิทยาตะวันตก จัดเป็นรูปแบบการสอนขึ้น โดยผู้วิจัยมีความเชื่อว่าโปรแกรมการสอนที่สร้างขึ้นจะสามารถสร้างเสริมให้นักศึกษาครูได้ตระหนักและเกิดจิต

วิญญานแห่งความเป็นครู มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพครูซึ่งเป็นวิชาชีพชั้นสูง ผดุงตนให้เป็นครูมืออาชีพที่มีคุณค่ามากกว่าดำรงชีพด้วยการยึดอาชีพเป็นครูเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

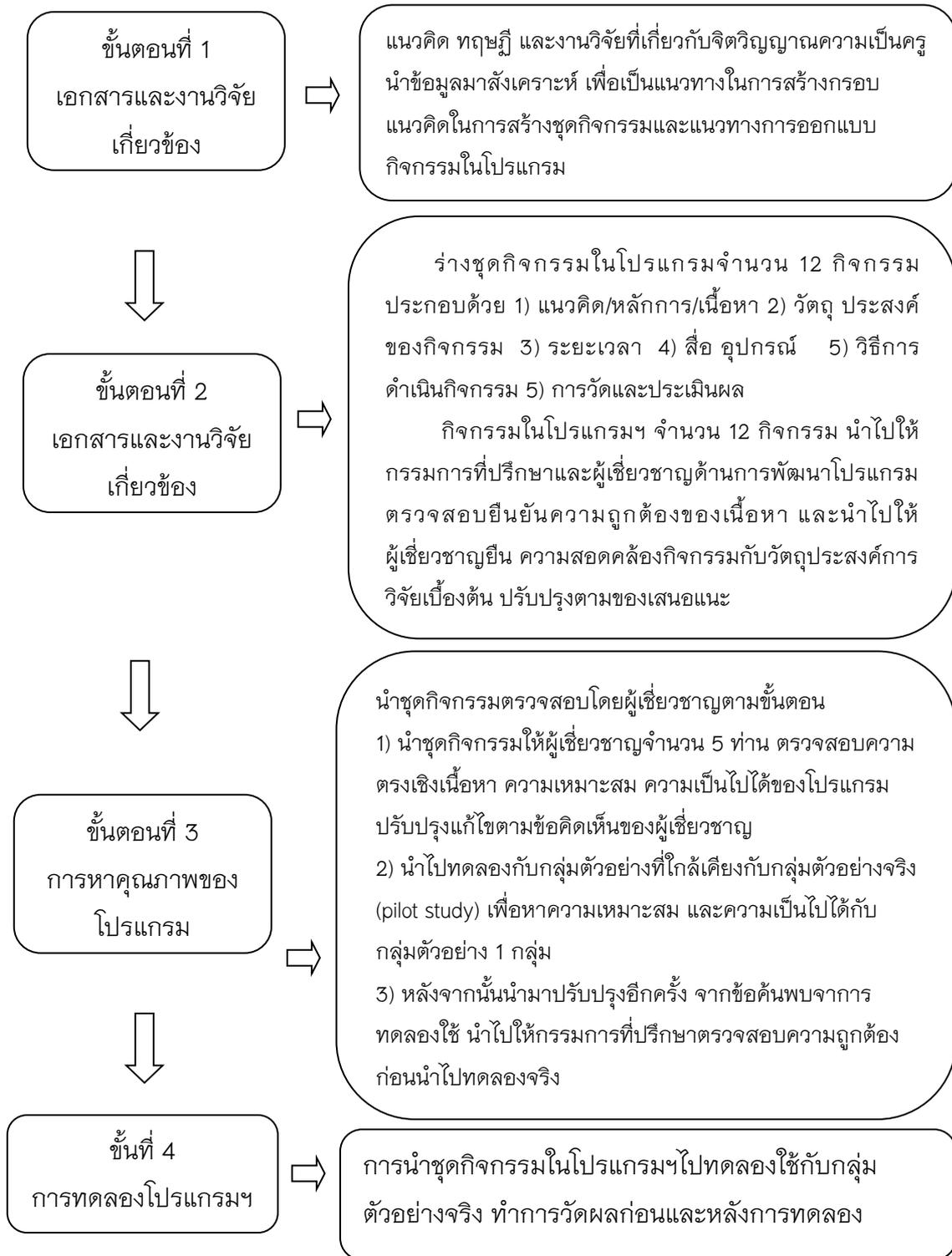
1. เพื่อสร้างโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา
2. เพื่อเสนอผลการใช้โปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาครู

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสรุปวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 2 ขั้นตอนหลักดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงเอกสาร จากในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู จากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การแจกแบบสอบถาม และการทดลอง และจากการศึกษาข้อมูล ชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนทางพระพุทธศาสนาและทางจิตวิทยา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเป็นกรอบแนวคิด และแนวทางในการสร้างชุดกิจกรรมในโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู

ขั้นตอนที่ 2 วิธีวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) การนำชุดฝึกโปรแกรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างและวัดผลหลังการทดลองด้วยเครื่องมือวิจัยที่ได้สร้างขึ้นมา โดยจัดสภาพการทดลองเป็น 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เป็นการทดลองใช้กลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง (Pilot Study) เพื่อนำผลการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขชุดโปรแกรมและเครื่องมือวิจัย และครั้งที่ 2 นำโปรแกรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง และวัดผลหลังการทดลอง ดังแผนภูมิที่ 1

ขั้นการทดลอง (treatment) ผู้วิจัยนำกลุ่มทดลองมาเข้าร่วมโปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาตน ทั้ง 2 ระยะการทดลอง ได้แก่ ระยะที่ 1 อบรมในโปรแกรมฯ จำนวน 15 กิจกรรม ระหว่างวันที่ 15-17 กุมภาพันธ์ 2551 จำนวน 3 วัน 2 คืน และระยะที่ 2 การทำกิจกรรมคิตตี พุดดี ทำดี 18-19 มีนาคม

2551 เป็นระยะเวลา 1 เดือน 4) ขึ้นติดตามผล 1 เดือนหลังเสร็จสิ้นการเข้าร่วมโปรแกรมดังกล่าว นำกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำการวัดผลการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา

ผลการวิจัย

ผลการสร้างโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ตามการหลักพุทธจิตวิทยา

การสร้างโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูสำหรับนักศึกษาครูนี้ ผู้วิจัยได้สร้างโดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลในการสร้างโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ความเชื่อมโยงของการสร้างโปรแกรมสร้างเสริม จิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครู มี 12 หน่วย ได้แก่ 1) มีสติตระหนักรู้ความจริง 2) ครูต้องเข้าใจหลักของภาวนา 3) ยินดีกับผู้อื่นเสมอ 4) เข้าใจสังขารของชีวิต 5) ครูต้องมีภาวะผู้นำ 5) ครูต้องเข้าใจและเข้าถึงงานในหน้าที่ครู 7) วางเฉยกับเรื่องที่ไม่ควรวางเฉย (อุกเบกขา) 8) ครูต้องมีจิตสำนึกในผลการกระทำของตนต่อส่วนรวม 9) ครูมีความกรุณาเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอ 10) ครูต้องระลึกว่าทุกการกระทำของเราส่งผลต่อคนอื่นเสมอ 11) ครูต้องมีความอดทน และ 12) ครูต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่

รูปแบบการจัดกิจกรรมในโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูจะเห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการอบรมไว้หลายวิธี ได้แก่ การบรรยายเชิงประสบการณ์ (The experiential) บทบาทสมมุติ (role play) การบรรยาย (Lecture) ระดมสมอง (Brain-Storming) อภิปรายกลุ่มย่อย (Small-Group Discussion) การทดลองปฏิบัติด้วยตัวเอง การจำลองแบบและการเล่นเกมส์ (Simulation and Games) กรณีศึกษา(Case Study) การเรียนรู้นอกสถานที่ (On-site Classes)

ผลของโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู

ผลการศึกษาโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู พบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู มีคะแนนเฉลี่ยด้านความเชื่อและพฤติกรรมด้านจิตวิญญาณความเป็นครู มากกว่าก่อนทดลอง และมากกว่ากลุ่มควบคุม ดังตารางที่ 1 – 6

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คะแนนจิตวิญญาณความเป็นครู		N	mean	SD	t	Sig
ด้านความเชื่อ	กลุ่มทดลอง	30	4.272	.340	1.558	.103
	กลุ่มควบคุม	30	4.092	.490		
ด้านพฤติกรรม	กลุ่มทดลอง	30	4.092	.490	.152	.878
	กลุ่มควบคุม	30	4.072	.440		

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระยะก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คะแนนจิตวิญญาณความเป็นครู		N	mean	SD	t	Sig
ด้านความเชื่อ	กลุ่มทดลอง	30	4.552	.214	4.540	.000*
	กลุ่มควบคุม	30	4.102	.485		
ด้านพฤติกรรม	กลุ่มทดลอง	30	4.411	.321	3.482	.001*
	กลุ่มควบคุม	30	4.070	.430		

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพบว่าคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะหลังการทดลองด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะติดตามการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คะแนนจิตวิญญาณความเป็นครู		N	mean	SD	t	Sig
ด้านความเชื่อ	กลุ่มทดลอง	30	4.478	.255	3.555	.001*
	กลุ่มควบคุม	30	4.117	.4887		
ด้านพฤติกรรม	กลุ่มทดลอง	30	4.351	.339	2.791	.007*
	กลุ่มควบคุม	30	4.081	.434		

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาพบว่าคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะติดตามการทดลอง ด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามในกลุ่มควบคุม

ด้าน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ความเชื่อ	ระหว่างกลุ่ม	.009	2	.005	.020	.980
	ภายในกลุ่ม	20.703	87	.238		
	รวม	20.713	89			
พฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.002	2	.001	.005	.995
	ภายในกลุ่ม	15.435	87	.189		
	รวม	15.437	89			

ตารางที่ 4 จากการศึกษาพบว่า คะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรมระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล 1 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองระยะติดตามในกลุ่มทดลอง

ด้าน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ความเชื่อ	ระหว่างกลุ่ม	1.255	2	.533	8.185	.001*
	ภายในกลุ่ม	5.727	87	.077		
	รวม	7.993	89			
พฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	1.771	2	.885	5.800	.004*
	ภายในกลุ่ม	13.285	87	.153		
	รวม	15.058	89			

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ตารางที่ 5 จากการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามในกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ของค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครู
กลุ่ม ทดลอง

ตัวแปร	(I)group	(J) group	Mean	Sig.
ความเชื่อ	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	-.280*	0.000
		ระยะติดตาม	-.205*	0.005
	หลังทดลอง	ระยะติดตาม	.075	0.299
พฤติกรรม	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	-.319*	0.002
		ระยะติดตาม	-.259*	0.009
	หลังทดลอง	ระยะติดตาม	-.500	0.521

*แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ตารางที่ 6 จากการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระยะหลังทดลองและระยะติดตามไม่แตกต่างกัน

สรุป

กลุ่มทดลอง เป็นเพศหญิง ร้อยละ 90.00 เพศชาย ร้อยละ 10.00 กลุ่มควบคุม เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.00 เพศชาย ร้อยละ 7.00

ผลการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระยะก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่าคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะหลังการทดลองด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ผลการศึกษาพบว่าคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะติดตามการทดลองด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรมระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล 1 ไม่แตกต่างกัน

ค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามในกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และค่าเฉลี่ยคะแนนจิตวิญญาณความเป็นครูด้านความเชื่อและด้านพฤติกรรม ระยะหลังทดลองและระยะติดตามไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยผลการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู โดยบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยากับแนวคิดจิตวิทยาตะวันตก โปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการหลักธรรม กัลยาณมิตร 7 และพรหมวิหารธรรม 4 ร่วมกับ ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงความฉลาดทางอารมณ์ของ โชฮาร์และมาร์แชล ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของแมคไกวอร์ (McGuire) และ ทฤษฎีการเรียนรู้จากตัวแบบของบันดูรา (Bandura) ดังการศึกษาปริญญาตรี สุจินตามณีชัย (2556) พบว่า การยอมรับตัวเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู และครูที่มีบุคลิกภาพแบบเปิดกว้างบุคลิกภาพแบบประนีประนอม และบุคลิกภาพด้านจิตสำนึก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางจิตวิญญาณของครูเช่นเดียวกัน ส่วนบุคลิกภาพที่หัวไหนมีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู ส่วนบุคลิกภาพด้านจิตสำนึก บุคลิกภาพที่เปิดกว้าง การยอมรับตนเองและบุคลิกภาพการแสดงตัว สามารถร่วมกันพยากรณ์ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครูได้ร้อยละ 50 ปัจจัยความสำเร็จด้านปัจจัยภายในได้แก่ การรู้เท่าทันตนเองความเสียสละ และความภาคภูมิใจ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ บรรยากาศ องค์การ การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน เครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็ง และความร่วมมือของหมู่คณะ

ผลของโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษา

ผลการศึกษาโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู พบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักศึกษาครู มีคะแนนเฉลี่ยด้านความเชื่อและพฤติกรรมด้านจิตวิญญาณความเป็นครู มากกว่าก่อนทดลอง และมากกว่ากลุ่มควบคุม สอดคล้องกับภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีระดับจิตวิญญาณสูงนั้นจะทำงานอย่างทุ่มเทความก้าวหน้าในอาชีพ กับความทุ่มเทในงานมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก และพบว่าครูที่มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ด้านความรักความเมตตาต่อศิษย์ ด้านความซื่อสัตย์ และความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านความก้าวหน้าในการพัฒนาตนเอง ด้านความก้าวหน้าในด้านเงินเดือน สามารถพยากรณ์ความทุ่มเทในการทำงานของครูได้ ดังการวิจัยของสันทนา วิจิตรเนาวรัตน์ (2557) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นก่อนเข้ารับการศึกษาทดลองอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ นักศึกษาก็มีพฤติกรรมการเรียนหลังการทดลองที่ดีขึ้น โดยผู้วิจัยได้กำหนดพฤติกรรมการเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านทัศนคติในการเรียน แรงจูงใจในการเรียน ความไม่วิตกกังวล การมีสมาธิในการเรียน และพฤติกรรมการรวบรวมข้อมูลและเนื้อหาในการเรียนก็พบว่าดีขึ้นมากกว่าก่อนเข้าร่วมการทดลอง

สรุป การหล่อหลอมให้ครูหรือนักศึกษาวิชาชีพครูเกิดจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูต้องใช้รูปแบบจัดกระทำในเชิงคุณภาพ หมายรวมถึงการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ ทบทวนตนเอง รูปแบบกิจกรรม เน้นการให้มากกว่ารับ ทุ่มเท เสียสละ เกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้นับเป็นคุณลักษณะที่นำพาให้บุคคลเกิดจิตวิญญาณในการเป็นครูอย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษพบว่าโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 สามารถเพิ่มระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาครูได้ จึงควรนำกิจกรรมจากโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูนี้ไปใช้เพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณสำหรับนักศึกษาครูในชั้น 1 กลุ่มอื่น ๆ เพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูให้แก่ นักศึกษา ควรนำโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูไปจัดอบรมการเรียนการสอนให้นักศึกษา ที่ศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ เพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดในการดำรงชีวิตด้วยจิตใจที่แน่วแน่เข้มแข็งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ

2. นอกจากการอบรมตลอดโปรแกรมตามที่งานวิจัยได้ดำเนินการแล้ว สามารถนำกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยการเรียนรู้ไปสอนเสริมในการเรียนการสอนให้วิชาพัฒนาความเป็นครูได้ ควรจัดกิจกรรมอบรมโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู และเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับครูในโรงเรียน อาจารย์ ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อสามารถนำแนวทางการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเตรียมความพร้อมผลิตนิสิตที่มีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการทดลองและติดตามผลในระยะสั้น ดังนั้นควรนำโปรแกรมนี้ไปทดลองซ้ำโดยมีการศึกษาและติดตามผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครูในระยะยาว เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการมีระดับจิตวิญญาณความเป็นครูที่ยั่งยืนและมีการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ควรนำชุดโปรแกรมการสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักพุทธจิตวิทยา ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสาขาอื่น และศึกษาตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาอื่นๆ ตามบริบทของ

สาขาวิชาชีพของกลุ่มตัวอย่างนั้นๆ เพื่อเป็นการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเป็น การยืนยันประสิทธิภาพของชุดโปรแกรมฯ

เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2552). *การวิจัยและสถิติ: คำถามชวนตอบ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติพล ภูมิตะโชติ. (2556). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฎิภาวดี สุจินตามณีชัย. (2556). *การยอมรับตนเองและบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบที่พยากรณ์ความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่แก้ไข2545)*. ประกาศใช้ 7 สิงหาคม 2549.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2542). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยาม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). *ฟ้าสาบระหว่าง50 ปี ที่สวนโมกข์*. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). *การศึกษาความสมบูรณ์แบบ: คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- ภาวัต ตั้งเพชรเดโช. (2556). *จิตวิญญาณความเป็นครูกับความก้าวหน้าในอาชีพที่พยากรณ์ความทุ่มเทในการทำงานของครู*. (วิทยานิพนธ์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2542). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สันทา วิจิตรเนาวรัตน์. (2559). *ต้นทุนทางจิตวิญญาณของความฉลาดทางจิตวิทยา*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สัมปชญะ.
- สาโรช บัวศรี. (2549). *การศึกษาและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรรถวิช จารีกจารีต และประณต ฉิมเค้า. (2557). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.